

Ксеромезофітні чагарникові зарості (*Ord. Prunetalia spinosae*) Верховужжя
(Пн.-Зх. Поділля, Гологоро-Кременецький кряж)

Ord. Prunetalia spinosae Tuxen 1952 – європейські термофільні зарості чагарників

Cl. Rhamno-Prunetea Rivas Goday et Carb ex Tuxen 1961 включає ксеро- та мезофільні угруповання з переважанням чагарників, часто з поодинокими невисокими деревами. Трав'яний ярус складається з видів, характерних для сухих і мезофільних лук, рудеральної трав'янистої рослинності, лісових галявин і лісів. Деякі чагарникові фітоценози можуть бути природними, особливо на скелястих виступах, вапнякових відслоненнях та на лісових галявинах в лісостепових районах, але більшість із них є вторинними на порушених ділянках або середньою стадією сукцесій на занедбаних луках або пасовищах. Сюди ж входять гаї з *Robinia pseudoacacia*, які в більшості випадків мають структуру лісу, але їх видовий склад і динаміка розвитку мають значну схожість з чагарниковою рослинністю.

DS: *Acer campestre*, *Berberis vulgaris*, *Cerasus fruticosa*, *Cornus sanguinea*, *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna*, *Euonymus europaea*, *E. verrucosa*, *Juniperus communis*, *Malus praecox*, *Prunus spinosa*, *P. stepposa*, *P. insititia*, *Pyrus communis*, *Rhamnus cathartica*, *Rosa canina*, *R. rubiginosa*, *Sambucus nigra*, *Ulmus minor*, *Viburnum opulus* та ін.

Центральноевропейські базифільні мезофільні (переважно, узлісні) зарості чагарників (**All. Prunion spinosae** Soo 1950 = **All. Berberidion vulgaris** Br.-Bl. ex Tuxen 1952) зростають в різних частинах схилів як на сонячних, так і затінених та відносно прохолодних місцезростаннях і майже всі є вторинними угрупованнями на місці знищених лісових екотопів. Найбільш розповсюдженим варіантом цього типу чагарникової рослинності у регіоні є зарості з домінуванням *Prunus spinosa*, *Crataegus monogyna*, *Rosa canina*, – **Ass. Carpino betuli-Prunetum spinosae** Tuxen 1952. Зростають на узліссях букових та буково-дубових деревостанів більшості лісових екосистем Верховужжя неширокою смугою.

Нижня частина південного схилу пасма (Рипинська гора) на межі остепненої луки і бучини. *Prunus spinosa* (0,3), поодинокі *Crataegus monogyna*, *Rosa canina*, низькі *Acer campestre*, *A. pseudoplatanus*, *Euonymus europaea*, *Rubus caesius* (3%). Трав'яний ярус (90%) формують: *Brachypodium pinnatum* (панує), *Arrhenatherum elatius*, *Dactylis glomerata*, *Poa angustifolia*, *Pulmonaria mollis*, *Briza media*, *Galium album*, *Medicago falcata*, *Achillea millefolium*, *Glechoma hederacea*, *Centaurea scabiosa*, *Leucanthemum vulgare*...

Центральносхідноевропейські ксерофільні низькорослі чагарникові зарості **All. Prunion fruticosae** Tuxen 1952, пов'язані з ділянками степової рослинності, містять у своєму складі групу ксеротермофільних видів **Cl. Festuco-Brometea**. Тут панує *Cerasus fruticosa* з домішкою інших чагарників (*P. spinosa*, *Rosa canina*, *R. spinosissima* ...), в трав'яному ярусі – часто *Asparagus officinalis*, *Brachypodium pinnatum*, *Viburnum falcatum*, *Centaurea scabiosa*, *Fragaria viridis*, *Geranium sanguineum*, *Peucedanum cervaria*, *Poa pratensis*, *Salvia pratensis*, *Stachys recta*, *Teucrium chamaedrys*, *Thalictrum minus*, *Vicia tenuifolia*; в наземному покриві поширений *Eurhynchiastrum pulchellum*.

На Верховужжі відсутні угруповання з домінуванням вишні кущової, але поширені дуже близькі до них по екології та флористично чагарники, в яких панує терен степовий, – *Prunus stepposa*. Такі фітоценози можуть бути віднесені до базифільної **Ass. Prunetum fruticosae** Dziubałowski 1926. Зустрічаються на місцях порушених лучно-степових ділянок, як корінний тип рослинності на вапнякових відслоненнях, по краях високорослих чагарників.

Зустрічаються нерідко, невеликими ділянками, на більш-менш крутих, інсольованих схилах з дерново-карбонатними ґрунтами, часто – у перехідних до лучно-степових фітоценозів екотопах (гори Підлиська, Жулицька, Городисько, ур. Щолоп, ур. Підгір'я, Свята, Сторожиха та ін.). У чагарниковому ярусі (20-50%) панує *Prunus stepposa*, домішка: *Crataegus praearmata*, *Rosa corymbifera*, *Rhamnus cathartica*, *Cerasus fruticosa*, *Cornus sanguinea*, *Viburnum opulus*, *Frangula alnus*, *Cytisus ruthenicus*. У трав'яному покриві (пр. вкриття 10-50%) переважають *Arrhenatherum elatius*, *Brachypodium pinnatum*, *Carex flacca*, *Festuca valesiaca*, *Galium exoletum*, *Helictotrichon pubescens*, *Prunella grandiflora*, *Salvia pratensis*, *S. verticillata*, *Teucrium chamaedrys*, домішка: *Agrimonia eupatoria*, *Anemone sylvestris*, *Anthericum ramosum*, *Anthyllis schiwereckii*, *Briza media*, *Viburnum falcatum*, *C. michelii*, *Euphorbia cyparissias*, *Fragaria viridis*, *Galium verum*, *Melampyrum arvense*, *Origanum vulgare*, *Plantago lanceolata*, *Silene nutans*, *Thalictrum minus*, *Thesium linophyllum*, трапляються: *Adonis vernalis*, *Orchis militaris*, *O. morio*, *Veronica teucrium*.

1. Соломаха В.А. Синтаксономія рослинності України. Третє наближення. – Київ: Фітосоціоцентр, 2008. – 296 с.
2. <http://www.sci.muni.cz/botany/vegsci/vegetace>

